

Barns tillgångar

Detta faktablad ger information om frågor som kan uppkomma när omyndiga barn har egna tillgångar, till exempel pengar på ett bankkonto, andelar i en värdepappersfond eller andra medel. Den som är under 18 år är omyndig och företräds av sina föräldrar eller i vissa fall av en god man, förordnad förmyndare eller medförmyndare.

Barn under 18 år är omyndiga

Den som är under 18 år är omyndig och får enligt lag inte själv råda över sina tillgångar eller åta sig förbindelser, till exempel ingå avtal. Det finns dock vissa undantag som framgår av lag. Dessutom kan föräldrarna ge sitt samtycke till en viss rättshandling som då blir giltig. Trots att barnet är omyndigt kan barnet äga egna medel. Barn kan erhålla arv och ta emot gåvor, till exempel genom att föräldrar sparar pengar åt barnet i barnets namn. Vid överföringar till barnets konto är detta en gåva till barnet.

Barns rättshandlingar

Rätt att råda över egna tillgångar och öppna konto

En omyndig får efter det att han eller hon fyllt 16 år själv bestämma över pengar som han eller hon har skaffat sig genom eget arbete. Den omyndige kan också öppna ett eget konto i bank för att sätta in sina pengar, inte bara pengar som den omyndige tjänat på eget arbete, utan även andra pengar. En omyndig får, oavsett ålder, också råda över medel som den omyndige har fått i gåva med villkor om fri dispositionsrätt. Föräldrarna får inte ta ut och använda pengar som står på den omyndiges bankkonto. En omyndig som disponerar över sina egna pengar kan fråntas den rätten av föräldrarna. Om barnet har fyllt 16 år måste dock överförmyndaren ge sitt tillstånd till detta.

Teckna avtal om kort

Ett barn kan också med förälders samtycke teckna avtal om kort, som kan användas för betalning. Detta gäller under förutsättning att kortet inte kan medföra att barnet kan komma att skuldsättas, till exempel genom att kortet har en kreditfunktion. Olika banker har olika åldersgränser för när barn kan teckna avtal om kort.

Vem har rätt att företräda barnet?

Fram till dess att barnet fyller 18 år råder föräldrarna i egenskap av förmyndare över barnets ekonomiska angelägenheter. (Undantag kan förekomma till exempel vid särskild förvaltning).

Barn står normalt under gemensam vårdnad av föräldrarna. Det gäller även om det har dömts till äktenskapsskillnad mellan dem.

Vid gemensam vårdnad bestämmer föräldrarna gemensamt över hur barnets tillgångar ska användas eller placeras. En förälder kan då ensam företräda barnet endast om det finns en fullmakt från den andra föräldern. För vissa åtgärder kan föräldrarna behöva överförmyndarens samtycke.

En förälder som är ensam vårdnadshavare för barnet företräder barnet ensam. Barn kan också i vissa fall företräddas av en god man, förordnad förmyndare eller medförmyndare.

En sambo till en förälder, som inte själv är förälder till barnet, kan inte företräda barnet, om inte sambon särskilt har förordnats till förmyndare, medförmyndare eller god man.

Hur styrks rätten att företräda barnet?

A. Föräldrar styrker sin rätt genom att uppvisa något av följande underlag:

- aktuellt utdrag ur Skatteverkets folkbokföringsregister avseende barnet
- kopia av en nyligen lagakraftvunnen dom avseende vårdnaden för barnet.

B. Förordnad förmyndare, medförmyndare och god man styrker sin rätt genom att uppvisa något av följande underlag:

- aktuellt "Registerutdrag om Ställföreträderskap" från överförmyndaren
- aktuellt beslut från tingsrätten
- aktuellt beslut från överförmyndaren.

Kan föräldrarna fritt bestämma över barnets tillgångar?

Reglerna i föräldrabalken syftar till att ge barnet ett skydd. En utgångspunkt för föräldrarnas förmyndarförvaltning är att de på ett ansvarsfullt sätt ska fullgöra sina skyldigheter och handla på det sätt som är bäst för barnet.

Som utgångspunkt gäller att föräldrarna har fri förvaltning avseende barnets tillgångar. Det innebär att föräldrarna med vissa begränsningar, själva kan bestämma

hur barnets pengar ska användas så länge detta sker för barnets räkning. Det gäller så länge barnets tillgångar inte överstiger åtta prisbasbelopp (355 200 kr för 2014).

Om barnets tillgångar överstiger åtta prisbasbelopp eller tillgångarna står under så kallad särskild överförmyndarkontroll krävs överförmyndarens samtycke till vissa placeringar, till exempel i aktier och försäkringar. Placering i de flesta fonder kräver dock som regel inte samtycke av överförmyndaren.

Överstiger värdet på barnets tillgångar åtta prisbasbelopp är föräldrarna skyldiga att anmäla detta till överförmyndaren.

För vissa handlingar krävs alltid överförmyndarens samtycke, som till exempel

- när ett barn ska köpa eller sälja fast egendom, tomträtt eller en bostadsrätt
- om ett barn ska låna eller låna ut pengar
- vid pantsättning.

Föräldrarna ska alltid företräda sina omyndiga barn i deras intresse och får därför aldrig förfoga över barnets tillgångar för egen räkning, till exempel använda barnets pengar för att betala egna räkningar eller använda dessa för egen konsumtion. Om föräldrarna tar ut och använder barnets pengar för eget bruk kan uttaget anses ogiltigt eller skadeståndsskyldighet och straffansvar uppstå för föräldrarna. Om banken känner till eller har starka skäl att misstänka att föräldrarna avser att använda barnets pengar för egen räkning kan banken av dessa skäl inte medverka till transaktionen.

Sammanblandning

Det är föräldrarnas skyldighet att se till att pengar och värdepapper, som tillhör barnet, förvaras på sådant sätt att de inte sammanblandas med föräldrarnas egna eller annans tillgångar.

Det är därför inte tillåtet för en förälder att ta ut pengar från barnets bankkonto eller inlösa fondandelar för att sedan göra en insättning på föräldrarnas konto.

Gåva

Föräldrar får inte ge bort barnets tillgångar. Detta gäller oavsett om gåvotagaren är någon av föräldrarna, ett syskon eller någon utomstående. Undantag från förbudet gäller dock för personliga pre-

senter, till exempel julklappar, om värdet inte överskrider vad som är rimligt med tanke på barnets ekonomiska förhållanden.

Utlåning av barns pengar

För att förälder ska kunna låna pengar från sitt barn krävs att god man utses för att företräda barnet, samt att överförmyndaren samtycker till åtgärden. Detta gäller även tillfälliga handlån och oavsett beloppets storlek. Lånet måste ges mot ränta och säkerhet. Dessutom ska en amorteringsplan upprättas.

Vad innebär överförmyndarspär av konton/värdepapper?

Den som vill skydda barnets tillgångar särskilt kan skapa så kallad särskild överförmyndarkontroll. Detta kan exempelvis ske när pengar sätts in på ett konto i barnets namn eller när barn sätts in som förmånstagare vid försäkring. Särskild överförmyndarkontroll måste anmälas till överförmyndaren för att bli giltig. Särskild överförmyndarkontroll kan skapas oavsett beloppets storlek.

Konto med pengar som har satts in med överförmyndarkontroll ska spärras av banken. Barnets föräldrar får därmed inte disponera över dessa pengar utan överförmyndarens samtycke.

När ett barn på grund av arv eller testamente har fått pengar till ett värde överstigande ett prisbasbelopp ska den som ombesörjer utbetalningen sätta in pengarna hos bank med uppgift om att pengarna inte får tas ut utan överförmyndarens tillstånd samt anmäla det till förmyndaren och överförmyndaren. Detsamma gäller vid utbetalning av försäkringsbelopp med mera om beloppet vid en engångsutbetalning överstiger ett prisbasbelopp.

Anmälan till överförmyndaren ska också ske om den omyndige genom arv eller testamente erhållit värdehandlingar till ett värde överstigande ett prisbasbelopp.

Överförmyndaren kan, om det finns särskild anledning, självständigt fatta beslut om spärr för att trygga förvaltningen av den omyndiges tillgångar. Ett sådant beslut gäller oberoende av tillgångarnas storlek.

Vad sker när barnet fyller 18 år?

Så länge barnet är omyndigt gäller de

villkor för förvaltning av barns tillgångar, som framgår av ovan. Efter 18-årsdagen får barnet själv förvalta sina tillgångar och till exempel göra uttag från sina bankkonton. De eventuella överförmyndarspärar som finns under omyndighetstiden har efter myndighetsdagen inte längre någon verkan och ska tas bort av banken.

Det är inte möjligt för föräldrar att inför barnets 18-årsdag utföra transaktioner i syfte att hindra barnet från sina möjligheter att därefter disponera sina egna pengar. De beskrivna reglerna om förbud att blanda ihop barnets pengar med sina egna, förbudet att ge bort barnets tillgångar samt reglerna om jäv och utlåning gäller även i dessa fall.

Mera utförlig information finns i broschyren "Bankfrågor för ställföreträdare för barn och vuxna" på Bankföreningens hemsida www.swedishbankers.se.